

GIẢI PHÁP KÉO GIẢM VI PHẠM PHÁP LUẬT TRONG LĨNH VỰC QUẢN LÝ THỊ TRƯỜNG

TRẦN THỊ THÚY AN*
NGÔ AN HẠ**

Bài viết đánh giá tình hình vi phạm pháp luật trong lĩnh vực quản lý thị trường và tập trung trình bày các yếu tố ảnh hưởng đến vi phạm pháp luật trong lĩnh vực quản lý thị trường. Từ đó, đề ra các giải pháp với mục đích góp phần kéo giảm các vi phạm pháp luật trong lĩnh vực này ở Việt Nam hiện nay.

Từ khóa: Vi phạm pháp luật; quản lý thị trường; những yếu tố ảnh hưởng; giải pháp.

The article evaluates the issue of law violations on market management and focuses on presenting affecting factors of law violations in this field. Since then, solutions are proposed in order to reduce the cases of legal violations in Vietnam today.

Keywords: Law violations; market management; affecting factors; solutions.

NGÀY NHẬN: 29/6/2023

NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 30/7/2023

NGÀY DUYỆT: 16/8/2023

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.331.2023.590>

1. Đặt vấn đề

Những năm qua, đặc biệt khi nước ta mở cửa hội nhập kinh tế với các nước trên thế giới và trở thành thành viên của Tổ chức thương mại Thế giới (WTO), tình hình vi phạm pháp luật (VPPL) nói chung, các VPPL trong lĩnh vực quản lý thị trường (QLTT) nói riêng đã và đang diễn ra hết sức phức tạp. Nạn buôn lậu, sản xuất - kinh doanh hàng giả, hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ, hàng hóa kém chất lượng, các vi phạm về vệ sinh an toàn thực phẩm, vi phạm sở hữu trí tuệ..., có chiều hướng gia tăng. Đây chính là vấn đề đang được quan tâm hàng đầu của người tiêu dùng, người quản lý và các cấp chính quyền.

2. Tình hình vi phạm pháp luật trong lĩnh vực quản lý thị trường ở Việt Nam hiện nay

VPPL trong lĩnh vực QLTT là những hành vi trái pháp luật và có lỗi do chủ thể có năng

lực trách nhiệm pháp lý thực hiện khi tham gia sản xuất - kinh doanh hàng hóa, dịch vụ, xâm hại đến các quan hệ xã hội được pháp luật bảo vệ.

Hiện nay, tình hình vi phạm hành chính trong lĩnh vực QLTT rất phổ biến và phức tạp, có tác động không nhỏ đến tình hình chính trị, kinh tế - xã hội nước ta. Số lượng các vụ vi phạm trong lĩnh vực QLTT ngày càng gia tăng, cụ thể: năm 2022, Ban Chỉ đạo quốc gia chống buôn lậu, gian lận thương mại và hàng giả (Ban Chỉ đạo 389) của các bộ, ngành, lực lượng chức năng, đơn vị, địa phương (viết tắt là đơn vị, địa phương) đã phát hiện, bắt giữ và xử lý 139.758 vụ vi phạm (tăng 1,17% so với cùng kỳ năm 2021). Trong đó, các đơn vị, địa

* NCS, Học viện Khoa học xã hội

** NCS, Học viện Khoa học xã hội

phương phát hiện, bắt giữ 11.945 vụ mua bán, vận chuyển hàng cấm, hàng lậu (giảm 17,75% so với cùng kỳ năm 2021); 124.121 vụ gian lận thương mại, gian lận về thuế (tăng 2,36% so với cùng kỳ năm 2021); 3.692 vụ sản xuất, mua bán, vận chuyển hàng giả, hàng kém chất lượng, hàng vi phạm quyền sở hữu trí tuệ (tăng 56,51% so với cùng kỳ năm 2021); thu nộp ngân sách nhà nước 12.829 tỷ đồng (giảm 29,92% so với cùng kỳ năm 2021); khởi tố hình sự 642 vụ (giảm 68,96% so với cùng kỳ năm 2021), 720 đối tượng (giảm 73,86% so với cùng kỳ năm 2021)¹.

Các lỗi vi phạm chủ yếu tập trung ở các hành vi: hàng cấm, hàng lậu, hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ, hàng giả, an toàn thực phẩm...². Hậu quả của VPPL trong lĩnh vực QLTT không chỉ gây ra những thiệt hại to lớn đến sức khỏe của người dân mà còn ảnh hưởng đến sự phát triển kinh tế, an sinh xã hội, hợp tác quốc tế, an ninh - quốc phòng và đối ngoại của đất nước. Vì vậy, việc kéo giảm VPPL trong lĩnh vực QLTT là rất cấp thiết.

3. Những yếu tố ảnh hưởng đến vi phạm pháp luật trong lĩnh vực quản lý thị trường

Qua nghiên cứu tình hình VPPL trong lĩnh vực QLTT ở nước ta thời gian qua cho thấy, những vi phạm này chịu ảnh hưởng từ nhiều yếu tố khác nhau, nhưng tập trung ở một số yếu tố chính:

Một là, hệ thống các văn bản pháp luật của Nhà nước về bảo đảm kinh doanh thương mại, chống buôn lậu, hàng giả, hàng cấm, bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng chậm được đổi mới, thiếu đồng bộ, thiếu chi tiết, tính ổn định chưa cao, nhiều nội dung đến nay không thật sự phù hợp với thực tiễn thuộc lĩnh vực QLTT, dẫn đến nhiều cách hiểu khác nhau trong việc áp dụng pháp luật nên các chủ thể có thẩm quyền gặp nhiều khó khăn, vướng mắc khi xử lý vi phạm hành chính trong lĩnh vực này.

Hai là, xuất phát từ ý thức pháp luật của một bộ phận người vi phạm, vì lợi ích cá nhân, đặc biệt là lợi ích về kinh tế nên các đối

tượng buôn lậu, sản xuất - kinh doanh hàng giả, hàng lậu ngày càng sử dụng nhiều thủ đoạn tinh vi, phức tạp với các phương tiện hiện đại. Điển hình như việc tạo lập tài khoản sử dụng thông tin giả để bán hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ, hàng giả trên các trang mạng xã hội hoặc các ứng dụng trực tuyến trên nền tảng mạng xã hội hiện nay rất phổ biến³, dẫn đến khó có thể xác định đối tượng vi phạm và nơi chứa trữ hàng hóa vi phạm để kiểm tra, xử lý khi các thông tin trên các website, các trang mạng xã hội thường là thông tin giả, không đúng sự thật.

Ba là, các chủ quyền sở hữu trí tuệ chưa ý thức tự giác chấp hành quy định của pháp luật, trong khi đó, những quy định của pháp luật này có ảnh hưởng trực tiếp đến quyền và lợi ích hợp pháp của mình. Các doanh nghiệp, cơ sở sản xuất đa số chỉ quan tâm đến các quy định về công bố tiêu chuẩn chất lượng, ghi nhãn hàng hóa nhưng lại chưa chủ động đăng ký quyền sở hữu công nghiệp cho các nhãn hiệu sản phẩm, kiểu dáng công nghiệp, tem chống hàng giả... Bên cạnh đó các doanh nghiệp, cơ sở sản xuất - kinh doanh chưa thật sự cải tiến quy trình công nghệ, đưa ra các mẫu mã ký hiệu riêng cho sản phẩm của mình nhằm bảo đảm tính an toàn cao, để các đối tượng khó có thể làm giả, đồng thời giúp người tiêu dùng nhận biết được hàng thật và hàng giả. Về phía người tiêu dùng, đôi khi biết là hàng nhập lậu nhưng vẫn muốn sử dụng vì giá rẻ, ngoài ra còn tâm lý dùng “hàng xách tay” trực tiếp từ nước ngoài thì chất lượng sẽ tốt hơn so với sản phẩm nước ngoài nhưng được phân phối nhập khẩu vào Việt Nam.

Bốn là, việc tổ chức, chỉ đạo, phân công, phân cấp giữa các cơ quan quản lý nhà nước trong lĩnh vực QLTT còn chưa hợp lý, chưa duy trì tốt mối quan hệ phối hợp chặt chẽ giữa các ngành, các lực lượng trong lĩnh vực QLTT. Việc nhận định, đánh giá, nắm bắt diễn biến tình hình thị trường và tham mưu, đề xuất kiểm tra, kiểm soát của lực lượng

QLTT trong một số thời điểm còn chưa sâu, bị động, phụ thuộc vào sự chỉ đạo của cấp trên hoặc các thông tin phản ánh của các phương tiện thông tin đại chúng.

4. Giải pháp kéo giảm vi phạm pháp luật trong lĩnh vực quản lý thị trường

Thứ nhất, thực hiện pháp luật về xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT phải bảo đảm yêu cầu mọi vi phạm được phát hiện và xử lý nhanh chóng, kịp thời, nghiêm túc và công bằng.

Hiệu quả của việc thực thi pháp luật về xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT có phát huy tối đa hay không phụ thuộc phần lớn vào công tác quản lý địa bàn. Đây là công tác rất quan trọng và là xương sống của lực lượng QLTT, nếu không làm tốt được nhiệm vụ này thì đồng nghĩa với việc chúng ta đã vô tình đánh mất hình ảnh của lực lượng. Điều đáng nói ở đây là việc thực hiện pháp luật về xử lý VPPL trong lĩnh vực này không thật sự đạt chất lượng. Qua công tác quản lý địa bàn, công chức QLTT nắm chắc được số lượng các cá nhân, tổ chức kinh doanh trên địa bàn mình quản lý, ví dụ: hộ kinh doanh, công ty mới thành lập; các hộ kinh doanh đã nghỉ kinh doanh; địa điểm kinh doanh được đăng ký mới; việc thay đổi địa điểm kinh doanh; cá nhân, tổ chức kinh doanh các mặt hàng có điều kiện... Từ đó, nắm rõ được các cơ sở sản xuất - kinh doanh đang thực hiện hình thức kinh doanh theo phương thức truyền thống hay thương mại điện tử hoặc kết hợp vừa phương thức truyền thống vừa phương thức thương mại điện tử để đánh giá được tình hình chấp hành pháp luật của cơ sở kinh doanh.

Công tác đấu tranh, xử lý hành vi VPPL trong lĩnh vực QLTT, phải bảo đảm xử lý dứt điểm những vụ việc phức tạp, nổi cộm, buộc các đối tượng phải chịu hình thức xử phạt thích đáng, nộp tiền phạt và đền bù thiệt hại do hành vi vi phạm của mình gây ra, thực hiện các biện pháp khắc phục hậu quả.

Thứ hai, tăng cường xây dựng và hoàn thiện công tác cải cách hành chính.

Nhà nước được tổ chức và hoạt động theo

Hiến pháp và pháp luật, quản lý xã hội bằng *Hiến pháp* và pháp luật⁴ là quy định mang tính nguyên tắc và là nền tảng pháp lý cho việc xây dựng, hoàn thiện Nhà nước pháp quyền xã hội chủ nghĩa, thực hiện nguyên tắc pháp chế xã hội chủ nghĩa. Chính vì vậy, cần tăng cường quản lý tình hình VPPL, đặc biệt là vi phạm hành chính trong lĩnh vực QLTT một cách thường xuyên. Trước những đòi hỏi trên, việc tiếp tục đổi mới một cách toàn diện, đẩy nhanh tiến độ cải cách hành chính, xây dựng cơ chế quản lý thông qua việc ban hành các văn bản quy phạm pháp luật đối với xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT sẽ góp phần đẩy nhanh tiến độ hoàn thành thủ tục hành chính trong lĩnh vực QLTT.

Thứ ba, bảo đảm tính công khai, minh bạch.

Hoạt động về xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT muốn bảo đảm được công khai, trước hết, các cơ quan nhà nước có thẩm quyền phải có trách nhiệm cung cấp một cách nhanh chóng, đầy đủ các thông tin có liên quan đến nội dung, hình thức, thẩm quyền cũng như quy trình, thủ tục xử lý VPPL của các chủ thể có liên quan để người dân biết, thực hiện. Việc công khai các nội dung liên quan đến hoạt động xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT không chỉ đơn thuần nhằm mục đích nâng cao hiệu quả, hiệu lực của quản lý nhà nước về công tác QLTT mà còn là sự quán triệt quyền được tiếp cận thông tin đã được *Hiến pháp* năm 2013 quy định.

Vấn đề tiếp theo là các cơ quan nhà nước có thẩm quyền phải bảo đảm tính minh bạch. Nghĩa là trong mọi hoạt động của Nhà nước phải bảo đảm công khai, minh bạch, các thông tin, như: trình tự, thủ tục, thẩm quyền xử lý VPPL cần phải được chuyển tải tới người dân và toàn xã hội một cách nhanh chóng và phù hợp nhất, những thông tin đưa tới người dân phải được chuyển tải bằng nhiều hình thức dễ hiểu, dễ tiếp cận nhất. Tính minh bạch đối với xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT là một trong những điều kiện quan trọng tạo ra tính trách nhiệm giữa Nhà nước

và công dân, nó tạo áp lực “tích cực” cho các chủ thể có thẩm quyền trong việc ban hành các quyết định của mình, đồng thời góp phần làm cho các đối tượng bị quản lý thấy được những hậu quả mà mình phải gánh chịu khi có những hành vi vi phạm.

Thứ tư, tăng cường sự tham gia và giám sát của các cơ quan dân cử, các tổ chức xã hội và Nhân dân đối với thực hiện pháp luật về xử lý VPHC trong lĩnh vực QLTT.

Chính quyền các cấp cần phối hợp và hỗ trợ về mọi mặt để phát huy tối đa vai trò công tác xã hội, đa dạng hóa các hoạt động xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT, có cơ chế khuyến khích mọi tổ chức, cá nhân, thành phần kinh tế thực hiện các hình thức sản xuất - kinh doanh và tuân thủ các quy định của pháp luật về xử phạt VPPL đối với các hành vi vi phạm thuộc lĩnh vực QLTT quản lý. Xây dựng mối quan hệ cộng tác giữa các tổ chức Đảng - Nhà nước - Mặt trận, đoàn thể - doanh nghiệp. Huy động sự tham gia của xã hội vào công tác phòng, chống buôn bán cấm, hàng giả, hàng lậu, hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ; xác lập cơ chế khuyến khích, các chế tài hành chính, hình sự và thực hiện một cách công bằng, hợp lý đối với tất cả các tổ chức, cá nhân khi tham gia hoạt động sản xuất - kinh doanh và tuân thủ các quy định của pháp luật về xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT; nâng cao vai trò của Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, các đoàn thể nhân dân, tổ chức xã hội trong công tác tuyên truyền thực hiện pháp luật xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT; đưa quy định xử lý VPPL đối với việc kinh doanh hàng cấm, hàng giả, hàng lậu, hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ vào nội dung hoạt động của các khu dân cư và phát huy vai trò của các tổ chức này trong công tác QLTT hiện nay.

Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tiếp tục đẩy mạnh phong trào toàn dân tham gia phòng, chống các hành vi buôn bán hàng cấm, hàng giả, hàng lậu, hàng không rõ nguồn gốc xuất xứ và tuân thủ các quy định

pháp luật về xử lý VPPL nói chung và trong lĩnh vực QLTT nói riêng; các tổ chức chính trị - xã hội tăng cường thực hiện quyền phản biện, giám sát, tham gia phát hiện, xử lý VPPL trong lĩnh vực QLTT. Đồng thời, cần tạo cơ chế thuận lợi để khuyến khích cộng đồng phối hợp và giúp cơ quan có thẩm quyền trong việc phát hiện và xử lý các hành vi VPPL trong lĩnh vực QLTT.

Để pháp luật xử lý các hành vi vi phạm trong lĩnh vực QLTT thật sự đi vào đời sống xã hội cần tăng cường phát huy hơn nữa sức mạnh tổng hợp của các ngành, các cấp, trong đó vai trò của lực lượng QLTT gắn với hoạt động xử lý VPPL là công tác then chốt, góp phần đẩy lùi tình trạng kinh doanh hàng hóa nhập lậu; sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm, hàng hóa không rõ nguồn gốc xuất xứ; hành vi xâm phạm quyền sở hữu trí tuệ; hành vi VPPL về chất lượng, bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng và các hành vi gian lận thương mại..., để từ đó kéo giảm VPPL trong lĩnh vực QLTT □

Chú thích:

1, 2. Ban Chỉ đạo quốc gia chống buôn lậu, gian lận thương mại và hàng giả. *Báo cáo tổng kết năm 2022 và triển khai nhiệm vụ trọng tâm năm 2023*. Hà Nội, 2022.

3. Cục Quản lý thị trường TP. Hồ Chí Minh. *Báo cáo số 1519/BC-QLTT ngày 19/12/2022 kết quả tình hình hoạt động của Cục Quản lý thị trường TP. Hồ Chí Minh năm 2022, phương hướng nhiệm vụ năm 2023*.

4. Điều 8 *Hiến pháp* năm 2013.

Tài liệu tham khảo:

1. *Luật Xử lý vi phạm hành chính* năm 2012.
2. *Luật Xử lý vi phạm hành chính* (sửa đổi, bổ sung năm 2020).

3. *Nghị quyết số 08-NQ/HNTW ngày 23/01/1995 Hội nghị lần thứ tám Ban Chấp hành Trung ương Đảng (khóa VII) về tiếp tục xây dựng và hoàn thiện Nhà nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam, trọng tâm là cải cách một bước nền hành chính*.

4. *Pháp lệnh Quản lý thị trường* năm 2016.